

Obr. 3. Lanžov, hřbitovní kaple, stav po doplnění konstrukcí bočních lodí, foto: archiv NPÚ, ÚOP v Josefově, 2016

V případě záchrany této významné regionální památky se jedná o zcela výjimečný počín soukromého vlastníka. Jako příkladnou lze hodnotit spolupráci majitele se zástupci památkové péče a vyzdvihnout je třeba velmi kvalitní a kvalifikované provedení všech stavebních prací. Ke zdárné realizaci akce došlo díky finanční velkorysosti majitele a státní pomoci v podobě dotačních titulů MK ČR a také s přispěním Královéhradeckého kraje.

Obnova barokního vybavení kostela Nanebevzetí Panny Marie v Nedělištích

Pavla Laštůvková

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Nedělištích je prvně v archivních pramenech připomínán v polovině 14. století. V dnešní podobě kostela lze rozeznat gotickou, renesanční i barokní fázi výstavby. Ke gotickému presbytáři s křížovou žebrovou klenbou vprostřed spojenou svorníkem s různíci přistavěl roku 1555 Václav Všetečka z Pardubic z popudu Bořka Hamzy ze Zábědovic a jeho manželky Elišky z Chlumu, tehdejších majitelů

Obr. 1. Nedělišťe, kostel Nanebevzetí Panny Marie, hlavní oltář po restaurování, foto: Táňa Šlězová, 2020

Nedělišť, renesanční chrámovou loď ukončenou mohutnou kruchtou na dvou hranolových pilířích se třemi oblouky arkád opakujících se i v patře. Další stavební úpravy kostela proběhly v prvních letech 18. století, kdy Karel Ferdinand Dobřenský z Dobřenic, hejtman hradeckého kraje a majitel nedělišťského panství, nechal rozšířit presbytář o apsidu pro nový hlavní oltář, k severní stěně kněžiště přistavět sakristii a k jižní oratoř. Stávající vnitřní vybavení kostela bylo pořízeno v následujících desetiletích po této úpravě. Jedná se o hlavní oltář Nanebevzetí Panny Marie, dva boční oltáře Navštívení Panny Marie a sv. Anny, kazatelnu a náhrobník Karla Ferdinanda Dobřenského z Dobřenic. Kostel i jeho vybavení jsou od roku 1958 kulturními památkami.

V letech 2013 a 2014 byl restaurován hlavní oltář, vrcholně barokní dílo vytvořené s největší pravděpodobností na přelomu třicátých a čtyřicátých let 18. století a připisované Jiřímu Františkovi Pacákovi (asi 1670–1742), sochaři umělecky spjatému s východními Čechami.

Retabulum oltáře tvoří vysoký reliéf s námětem Nanebevzetí Panny Marie. Apoštolové stojí kolem prázdného sarkofágu a hledí upřeně vzhůru, v jejich středu je zobrazen sv. Jan, udiveně držící plášť Panny Marie zanechaný v hrobě. Výjev retabula plynule pokračuje skrze kladí s výselem až do oltářního nástavce, kde je na bohatých oblacích anděly vynášena Panna Maria vzhůru k nebeské slávě, což už je provedeno jako trojrozměrná řezba. Po stranách oltáře stojí na nízkých pilastrech sochy sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého, kteří jsou zobrazeni v tradičním pojetí a s obvyklými atributy. Během restaurování bylo na všech řezbách obnoveno z velké míry dochované celoplošné originální zlacení v kombinaci lesku a matu, o němž se kolem roku 1846 zmiňuje i farní kronika.

Architektuře bylo navráćeno lazurně provedené mramorování v hnědo-vínovém a šedém tónu. Před začátkem restaurování byl na štítu sv. Václava namalován český dvouocasý lev, což odporovalo ikonografickým zvyklostem svatováclavské legendy. Při snímání druhotné polychromie byl ve zlaceném poli štítu odhalen vyrytý heraldický symbol orla

↑ Obr. 2. Nedělišťe, kostel Nanebevzetí Panny Marie, hlavní oltář, socha sv. Václava před restaurováním, foto: archiv NPÚ, ÚOP v Josefově, s. d.

→ Obr. 3. Nedělišťe, kostel Nanebevzetí Panny Marie, boční oltář sv. Anny Učitelky, reliéf po restaurování, foto: Kateřina Čiháková Myšková, 2021

(dvouhlavý pták), nikoliv orlice (jednohlavý pták od vrcholného středověku neodmyslitelně spjatý se sv. Václavem). Odstraněný lev, téměř sto let zakrývající orlici, je dokladem turbulentních politicko-společenských změn po vzniku první Československé republiky.

Postranní protějškové oltáře, vytvořené kolem roku 1740 a restaurované v letech 2016 až 2021, rovněž zpodobňují motivy mariánského cyklu – sv. Annu Učitelku a Navštívení Panny Marie. Retabulum obou oltářů tvoří reliéf s dotčeným námětem, který je vsazen mezi mohutné pilastry, na nichž spočívá masivní římsa obíhající dynamicky tvary pilastrů a ploch retabula. Reliéf na oltáři Navštívení Panny Marie zobrazuje scénu setkání dvou nastávajících matek, Panny Marie a její tety sv. Alžběty, která spolu s manželem sv. Jáchymem vítá neteř na schodech před svým domem. Pannu Marii doprovází její snoubenec sv. Josef. Řezbář reliéfu se inspiroval známým obrazem Petra Pavla Rubense ze začátku 17. století, ovšem zde zrcadlově obráceným. Reliéf z oltáře sv. Anny zpodobňuje světici sedící ve vysokém křesle, jehož opěradla se přidržuje sv. Jáchym. Stojící Panna Maria se opírá o koleno sv. Anny, na němž spočívá rozevřená kniha. Výjev korunuje dvojice andlíků přidržujících výraznou draperii nad oknem tak, aby do místnosti mohlo proudit světlo. V oltářním nástavci se v menším měřítku opakuje retabulové členění stejnými prvky. Oltáře vrcholí segmentovou římsou a nástavcem s motivem lastury. Plochy oltářního nástavce byly původně osazeny bohatou řezbářskou výzdobou. Mezi dvěma plamennými vázami je umístěna řezba lilie odkazující na mariánský kult, pod níž jsou na obláčkách usazeny dvě okřídlené andílky vzhlížející ke květině. Řezbářskou výzdobu doplňují dva na římsě osazení andílci. Oba oltáře byly před restaurováním stejně jako hlavní oltář opatřeny nátěrem hutných olejových barev intenzivních tmavých odstínů, pod nimiž byla dochována originální polychromie imitující mramorování provedené lazurně na barevný nátěr položený přímo na dřevo. V rámci restaurování byla

podle dochované historické fotodokumentace obnovena i řezbářská výzdoba odcizená na přelomu tisíciletí, a to tři andílci – jeden z oltáře Navštívení Panny Marie a dva z oltáře sv. Anny, andílčí hlavičky s obláčky z obou oltářů a lilie z oltáře sv. Anny.

V letošním roce začala první etapa restaurování kazatelny, které stejně jako obnovu hlavního oltáře i dvou bočních oltářů provádí MgA. Kateřina Čiháková Myšková z Chlumce nad Cidlinou. Interiérové vybavení kostela je obnovováno díky finančním příspěvkům poskytovaným Ministerstvem kultury ČR z Programu restaurování movitých kulturních památek a subvencím obce Neděliště. Velkou zásluhu nese i místní farní společenství v čele s Marií Rybovou, podporované duchovní správou všestarské farnosti, k níž Neděliště náleží. Farnost rovněž iniciovala a financovala obnovu dalších barokních děl, která byla provedena v restaurátorském režimu, ačkoliv nemají status kulturní památky.

Postupná obnova interiéru malého venkovského kostela v Nedělištích, prováděná s důrazem na autenticitu a rehabilitaci intaktně zachovaného barokního mobiliáře, svědčí o příkladném přístupu všech zúčastněných. Veškeré práce byly provedeny s respektem k původním technologiím a materiálům, s motivací maximálního zachování originálního pojetí. Účastníci bohoslužeb v nedělišťském kostele Nanebevzetí Panny Marie tak mají příležitost ocenit estetické citění a dovednost umělců a řemeslníků z počátku 18. století.

Obnova konstrukce krovu a výměna střešní krytiny kostela Nejsvětější Trojice v Novém Městě nad Metují

Petr Kočí

Kostel Nejsvětější Trojice v Novém Městě nad Metují je umístěný v nárožní partii v jihovýchodní části Husova náměstí a nebyl součástí základní urbanistické struktury budované v rámci založení nového města v roce 1501. Teprve v prvním desetiletí 16. století byla do rohu Husova náměstí místo zbořeného měšťanského domu vestavěna novostavba kostela s pětibokým závěrem a obdélnou širší lodí, přiléhající až ke konstrukcím stávající fary. Nejstarší dřevěné konstrukce kostela zanikly při ničivém požáru města v roce 1526.

Přibližně dnešní podobu dostal až za pernštejnské přestavby dokončené v roce 1541 dostavbou věže. V tomto stavebním období byl nově zaklenut presbytář i loď kostela valeně se styčnými výsečemi a lomenými čely. Do lodi byly vtaženy opěráky a prostory mezi nimi podklenuty, takže v prostoru 1. patra vznikl ochoz prostupující pilíře a spojený po západní straně chodbou v pozadí kruchty. Dále byl vybudován i nízký přístavek na severní straně kostela s předsíní a schodištěm na kůr. Západní štít byl původně etážový s vlašťovčími ocásky, zjednodušený do podoby valby v 2. polovině 19. století. Po požáru kostela roku 1639 byl vybudován nový krov věšadlového typu, renesančního charakteru. Za knížete Františka Josefa z Ditrichštejna byla provedena celková oprava střechy presbytáře včetně pokrytí taškami a osazena malá věž v hřebenové části presbytáře. V roce 1922 byla realizována celková oprava kostela, při níž byly vyztuženy krovy, celá střecha kostela pokryta taškami a nově zbudována korunní římsa, do té doby tvořená pouze prkenným podhledem. Za pálenou bobrovku byla krytina plošně vyměněna v šedesátých letech 20. století.

Před celkovou obnovou střechy a krovu v roce 2018 byla celá soustava krovu silně deformovaná – došlo k odklonu prvků od svislice. Byl patrný posun jihozápadním směrem (směrem k faře). Vyklonění sloupků krovu dosahovalo až 25 cm. Záhloví trámů a krokví byla místy zcela destruována dřevokaznou houbou a docházelo tak k poklesu jednotlivých vazeb a roznášení zatížení na sousední prvky a následně k jejich dalšímu přetížení. Celá konstrukce byla přetížená a docházelo k nadměrným průhybům zejména